

ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Akademik Dergi

Cilt 1, Sayı 2, Yaz 2004

ULUSLARARASI İLİŞKİLER hakemli bir dergidir.

Dergiye yazı göndermek isteyenler için yazışma adresi:

Uluslararası İlişkiler Dergisi

Atatürk Bulvarı, No: 211/18

Kavaklıdere, 06680 Ankara

Tel. : 0 312 427 30 55

Faks.: 0 312 427 30 66

Web: www.uidergisi.com

makale@uidergisi.com

Abonelik ücreti: 4 sayı için 34 milyon TL

(Abone formu derginin arkasındadır.)

ULUSLARARASI İLİŞKİLER dergisinde belirtilen görüşler sadece yazarını bağlar.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER bir STRADİGMA yayınıdır.

STRADİGMA bir FORSNET kuruluşudur.

Sahibi : *STRADİGMA adına Yüksel Samast*

Editörler : *Mustafa Aydın, Ankara Üniversitesi*
Çağrı Erhan, Ankara Üniversitesi

Genel Koordinatör : *Orhan Samast*

Yardımcı Editör : *Birgül Demirtaş-Coşkun*

Tanıtım Koordinatörü : *Almula İlhan*

Yayın Kurulu:

Meliha Altunışık, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Gökhan Çetinsaya, İstanbul Teknik Üniversitesi
Gencer Özcan, Yıldız Teknik Üniversitesi
Çınar Özen, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Enis Tulça, Galatasaray Üniversitesi

Danışma Kurulu:

Gündüz Aktan, Emekli Büyükelçi
Nesrin Algan, Ankara Üniversitesi
Tuğrul Arat, Ankara Üniversitesi
Gülden Ayman, İstanbul Üniversitesi
Recep Boztemur, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Nur Bilge Criss, Bilkent Üniversitesi
Beril Dedeoğlu, Galatasaray Üniversitesi
Atıla Eralp, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Haluk Günugur, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Yaşar Hacısalihoğlu, İstanbul Üniversitesi
Yusuf Halaçoğlu, Türk Tarih Kurumu
Ersin Kalaycıoğlu, Sabancı Üniversitesi
Mustafa Kibaroglu, Bilkent Üniversitesi
Hasan Köni, Yeditepe Üniversitesi
Şule Kut, Bilgi Üniversitesi
Ömer Kürkcüoğlu, Ankara Üniversitesi
Baskın Oran, Ankara Üniversitesi
İlber Ortaylı, Bilkent Üniversitesi
Mehmet Ögütçü, OECD
Hüseyin Pazarıcı, Ankara Üniversitesi
Sabri Sayarı, Georgetown Üniversitesi
Norman Stone, Bilkent Üniversitesi
Ercüment Tezcan, Galatasaray Üniversitesi
Nuri Yurdusev, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Editörden vii

KURAMSAL

Avrupa Anayasallaşma Sürecinde Primer Hukukta Normlar Hiyerarşisi 1

Fusun ARSAVA

Emperyalizmin Yapısal Teorisi 25

Johan GALTUNG

Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları 47

İsmail Hakkı İŞCAN

BÖLGESEL - GÜNCEL

*Avrupa Topluluğu Rekabet Hukuku Reformu ve Ortaya Çıkan
Değişikliklerin Değerlendirilmesi* 81

Ercüment TEZCAN

*Ortadoğu'da Ekonomik İlişkilerin Siyasi Çerçevesi; Türkiye'nin İran,
Irak ve Suriye ile Bağlantıları* 103

Mustafa AYDIN – Damla ARAS

İran İslam Cumhuriyeti'nin Orta Asya ve Azerbaycan Politikaları 129

Atay AKDEVELİOĞLU

KİTAP TANITIMI

*Stephen F. LARRABEE ve Ian O. LESSER, Belirsizlik Döneminde
Türk Dış Politikası* 161

Fulya EREKER

Stephen KINZER, Hilal ve Yıldız, İki Dünya Arasında Türkiye 169

Gökhan ERDEM

Uluslararası İlişkiler Bibliyografyası (Ocak-Haziran 2004) 183

CONTENTS

Editorial	vii
-----------------	-----

THEORETICAL

<i>Hierarchy of Norms in the Primer Law during the European Constitutionalisation Process.....</i>	1
Füsun ARSAVA	

<i>A Structural Theory of Imperialism</i>	25
Johan GALTUNG	

<i>Classical Geopolitical Theories in International Relations and Their Contemporary Interpretations</i>	47
İsmail Hakkı İŞÇAN	

REGIONAL – CURRENT AFFAIRS

<i>Reform of the EC Competition Law and Analysis of the Modifications Achieved ..</i>	81
Ercüment TEZCAN	

<i>Political Conditionality of Economic Interactions in the Middle East; Turkey's Relations with Iran, Iraq, and Syria.....</i>	103
Mustafa AYDIN – Damla ARAS	

<i>Foreign Policy of Islamic Republic of Iran towards Central Asia and Azerbaijan</i>	129
Atay AKDEVELİOĞLU	

BOOK REVIEWS

<i>Stephen F. LARRABEE ve Ian O. LESSER, Belirsizlik Döneminde Türk Dış Politi- kası (Turkish Foreign Policy in an Age of Uncertainty)</i>	161
Fulya EREKER	

<i>Stephen KINZER, Hilal ve Yıldız, İki Dünya Arasında Türkiye (Crescent & Star: Turkey Between Two Worlds).....</i>	169
Gökhan ERDEM	

Bibliography of International Relations (January-June 2004).....	183
---	-----

Editörden

1 Nisan 2004'de başında yayın hayatına başlayan *Uluslararası İlişkiler* dergisi Türkiye'nin dört bir yanından akademisyenler ve öğrenciler başta olmak üzere toplumun farklı kesimlerinden büyük ilgi gördü. Türkiye'de Uluslararası İlişkiler disipliniyle ilgili kuramsal yaklaşımlara ağırlık veren bilimsel yayınların olmayışı bizi böyle bir dergi yayınlamaya teşvik etmişti. *Uluslararası İlişkiler*'in gördüğü ilgi ve topladığı beğeni bu açığı kapatmada mesafe kat ettiğimizi gösteriyor.

Dergimizde Uluslararası İlişkiler bilim dalının farklı alanlarında orijinal çalışmalara yer vermeye bu sayımızda da devam ediyoruz. Kuramsal alanda ise özgün yapıtların yanı sıra, var olan açığı kapatma güdüsüyle literatür tarama niteliğindeki makalelere de dergimizin sayfalarında yer vermeyi sürdürüyoruz.

Bu sayımızda size *kuramsal* ve *bölgesel-güncel* alanlarında ilginizi çekebileceğini düşündüğümüz çalışmalar sunuyoruz. Kuramsal çalışmalardan ilki Fusun Arsava'ya ait. Arsava makalesinde Avrupa Birliği'nin anayasallaşma sürecinde primer hukukta normlar hiyerarşisi konusunu ele alıyor. Makalede ayrıca bu konunun Kıbrıs meselesinin çözüm perspektiflerine etkisi de irdeleniyor.

İkinci sayımızda bir ilki de başlatıyor ve kuramsal literatürde önemli yere sahip olan bir makalenin tercümesinin birinci kısmını dikkatinize sunuyoruz. Johan Galtung'un 1971 tarihli *Journal of Peace Research*'de yayınlanan "Emperyalizmin Yapısal Teorisi" başlıklı makalesinde önemli bir uluslararası sorun derinlemesine analiz ediliyor: Ulusların içindeki ve aralarındaki eşitsizlik olgusu ve bunun nedenleri. Galtung'a göre bu sorunsalı tam olarak anlayabilmek için aslında ülkeleri "Merkez" ve "Çevre" olarak sınıflandırmak gerekiyor. Merkezin Çevre ülkelerde hangi mekanizmalarla emperyalist bir yapı oluşturduğu ve Çevre içindeki farklı gruplarla nasıl çıkar birliğine giderek çoğunluğun aleyhine bir ilişki biçimi ortaya çıkardığı incelenmekte bu çalışmada. Üçüncü sayımızda bu makalenin ikinci kısmını bulabilirsiniz.

Jeopolitik, uzun yıllardan beri araştırmalara konu olan ve yoğun tartışmalar yaratan bir konu. Kuramsal bölümdeki sonuncu makalelerimiz jeopolitik teoriler üzerine yoğunlaşıyor. İsmail Hakkı İşcan'ın "Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları" başlıklı çalışma farklı jeopolitik teorilerin temel özellikleri vurgulanarak, bunların özelliği Avrasya bölgesini kontrol altına almak için nasıl stratejik açılımlar öng

dükleri inceleniyor. İşcan, geleceğe ilişkin bir projeksiyona da yer verdiği makalesinde, ABD'nin enerji kaynaklarını ve bu kaynakların geçiş yollarını denetleyerek, küresel ekonomiye ve dolayısıyla dünyaya hakim olmaya çalıştığını belirtiyor.

Avrupa Birliği bir yandan anayasalaşma tartışmalarına sahne olurken, diğer yandan da önemli yasalarında çağdaş koşullara uygun yenilikler yapmaya çalışıyor. Avrupa Topluluğu'nun rekabet hukuku 40 yıl aradan sonra 2002'de değişikliğe uğradı. Bölgesel-Güncel çalışmalar kısmında yer alan Ercüment Tezcan'ın "Avrupa Topluluğu Rekabet Hukuku Reformu ve Ortaya Çıkan Değişikliklerin Değerlendirilmesi" başlıklı makalesinde bu değişikliğin göze çarpan yanının ademi merkezizetçiliği öngörmesi olduğu vurgulanıyor. Bu bağlamda, makalede, artık ulusal kurumların da yasal istisna vasıtasıyla etkili olabileceklerine, fakat yine de AB için öngörülen ademi merkezizetçiliğin kontrollü ve yumuşak olduğuna da dikkat çekiliyor.

Türkiye'nin Ortadoğulu komşuları İran ve Suriye'yle ilişkileri son yıllarda fark edilir derecede iyileşme gösterdi. Şüphesiz bunda, uluslararası konjoktürde yaşanan gelişmeler ve bölgesel krizler nedeniyle yükselmekte olan ortak endişeler kadar, Türkiye'de bu ülkelerle yakınlaşmaya ilişkin politikalara sıcak bakan iktidarlar da önemli bir rol oynuyor. Mustafa Aydın ve Damla Aras'ın "Ortadoğu'da Ekonomik İlişkilerin Siyasi Çerçevesi; Türkiye'nin İran, Irak ve Suriye ile Bağlantıları" başlıklı çalışmaları Uluslararası İlişkiler disiplininin temel yaklaşımlarından birini mercek altına yatırıyor. "Ülkeler arasında ekonomik ilişkilerin gelişmesi, siyasi ilişkilerdeki iyileşmeyi beraberinde getirir" biçiminde özetlenebilecek bu temel yaklaşımın, Türkiye'nin İran, Suriye ve Irak'la ilişkileri örneğinde doğrulanmadığını savunan makalede, Türkiye'nin üç Ortadoğulu komşusuyla ilişkilerinin gelişmesinde siyasi düşüncelerin ekonomik ilişkilerin gidişatına damga vurduğu ifade ediliyor. Yazarlar bir yandan, bu üç ülkedeki siyaset yapıcılarının siyasi algılamalarının, ilişkilerin doğasına doğrudan etki ettiği fikrini savunurken, diğer yandan da, Ankara'nın Ortadoğu'ya yönelik politikalarında etkili olan ABD'nin bu bölgeye ilişkin politikalarının da analize dahil edilmesi gerektiğinin altını çiziyorlar.

Bu sayımızdaki son makale İran'ın Soğuk Savaş'ın ardından Orta Asya ve Azerbaycan'a yönelik politikalarıyla ilgili. Atay Akdevelioğlu, SSCB'nin dağılmasından sonra bölgeye yönelik politika geliştirmekte zorlanan İran'ın karşılaştığı güçlükleri ve bölge ülkeleriyle ilişkilerinde sahip olduğu doğal avantajları anlatıyor. Bu çerçevede Akdevelioğlu, İran'ın genel olarak varsayılanın aksine bölge ülkeleriyle ilişkilerinde dinsel-ideolojik olmaktan çok,

pragmatik ve ekonomik öncelikli bir dış politika geliştirdiğine işaret ediyor. Buna rağmen, uluslararası sistem içerisindeki konumu ve özellikle ABD'yle ilişkilerinin sorunlu doğasının, İran'ın bölge ülkeleriyle ilişkilerini ve bölgede etkin olabilme çabasını nasıl etkilediği de bu çalışmada ele alınıyor.

Kitap incelemesi kısmında iki kitapla ilgili değerlendirmeleri dikkatinize sunacağız. Fulya Ereker, ABD'deki RAND Corporation'da çalışan uzmanlar Stephen F. Larrabee ve Ian O. Lesser tarafından kaleme alınan *Belirsizlik Döneminde Türk Dış Politikası* başlıklı çalışmayı incelerken, Gökhan Erdem, Stephen Kinzer'in kaleme aldığı *Hilal ve Yıldız, İki Dünya Arasında Türkiye* adlı eserin ayrıntılı bir değerlendirmesini sunuyor.

Uluslararası İlişkiler Bibliyografyası kısmında Ocak-Haziran 2004 tarihleri arasında yayınlanmış olan kitap ve makalelere yer veriyoruz.

Dergimizle ilgili tüm önerilerinizi bize iletmenizden memnuniyet duyacağız.

Üçüncü sayımızda tekrar birlikte olabilmek dileğiyle.